

Královna ocel III.

5.8.2026 - Jaroslav Raab | Ocelářská unie

Přinášíme třetí díl nové série, která vás provede fascinující historií ocelářství - oborem, jenž formoval průmysl i každodenní život po generace.

Po vzniku Těšínského knížectví v roce 1290 se kníže Mieszko I. přiklonil k Českému království a stal se tak leníkem českého krále. Po vymření těšínské větve Piastovců v roce 1653 přešlo knížectví jako odúmrť pod českého krále, tehdy z rodu Habsburků. Těšínskými knížaty byli i dcera Marie Terezie, Marie Kristina a její manžel Albert Saský. Marie Terezie totiž Těšínské knížectví odkoupila od svého syna, českého krále a těšínského knížete Josefa II. a věnovala ho jako svatební dar novomanželům. Protože manželství bylo bezdětné, adoptovali syna císaře Leopolda, tedy synovce, Karla Habsburského (1771-1847). Karel byl vychováván pro vojenskou dráhu. Jako vrchní velitel rakouského vojska bojoval i proti Napoleonovi. Na počest jeho vítězství v bitvě u Aspernu v roce 1809 byla na náměstí hrdinů před vídeňským Hofburgem vybudována jeho jezdecká socha.

Albert Sasko-Těšínský, už jako těšínský kníže, se stal zakladatelem průmyslové výroby na Těšínsku. Vzhledem k příznivým přírodním podmínkám zakládal v knížectví také první železářny a dřevouhelné vysoké pece - Ustroň, Baška apod. Byl velkým milovníkem a sběratelem umění. Ve svém paláci ve Vídni vytvořil velkou uměleckou galerii, která na jeho počest dodnes nese jméno Albertina.

V průmyslovém rozvoji pokračoval i Karel, který po smrti Alberta byl již těšínským knížetem. Jeho jménem byla pojmenována nově založená huť v Lískovci - Karlova huť. Pro správu majetku vytvořil v roce 1826 organizačně správní jednotku Těšínská komora. Správcem komory byl i mladý právník Josef Kalchberg, který byl také jmenován vychovatelem mladých Habsburků, Karlových synů Albrechta a Karla.

Na jeho radu přijal Karel na funkci ředitele železáren Těšínské komory německého geologa, právníka a manažera průmyslových podniků Ludwiga Hoheneggera. Jedním z jeho úkolů byl i výběr vhodného místa pro další rozvoj železáren. Doporučil okolí Třince, a tak byla podle jeho rozhodnutí budována nová dřevouhelná vysoká pec, která byla slavnostně zapálena dne 1. 4. 1839. Toto datum je spojováno se založením Třineckých železáren.

Ludwig Hohenegger (1807-1864) absolvoval gymnázium v Mnichově, kde také začal studovat právo a filozofii. Následně pokračoval ve studiu hutnictví a hornictví na báňské akademii ve Freibergu. Odbornou kariéru začal v železárnách v Blansku a později i v německém Wolsbergu. Po nástupu do Třince bylo jeho hlavní snahou zabezpečit další rozvoj železáren vybudováním vlastní rudné a palivové základny. Provedl i rozsáhlý geologický průzkum Moravskoslezských Karpat a sestavil petrografickou mapu beskydských rudných revírů o 20 listech. Zmodernizoval také těžbu rud i výrobu železa.

Huť z počátku zpracovávala poměrně chudou místní železnou rudu, a tak prvním sortimentem byla kamna, plotny na kuchyňské pece, lité nádoby, ale také ozdobná litina pro sloupky, schodiště a ploty apod. Třinecké odlitky si svou kvalitou získaly přízeň odběratelů a dočkaly se i zaslouženého ocenění. Na průmyslové výstavě ve Vídni v roce 1845 získaly zlatou medaili. Brzy se také podařilo zvýšit zisk železáren o více než desetinásobek.

V roce 1846 založil v Třinci školu, na které vyučoval geologii. Rovněž popsal místní vyvřelou horninu, kterou nazval „těšenit“. Podařilo se mu shromáždit velkou sbírku hornin, kterou později odkoupil bavorský stát.

Pochopil, že Třinec je příhodným místem jak z hlediska dostupnosti surovin (ruda, vápenec), tak i energie (dřevo, voda). Rudy z okolí byly sice snadno dostupné, ale obsahovaly méně železa. Pro kvalitnější rudy, které byly nalezeny na Slovensku, byla komplikovaná doprava. Ruda byla přepravována po řece na vorech do Žiliny, odkud pak koňskými povozy do Třince.

Tak se zrodila myšlenka vybudování železničního spojení se Slovenskem- tedy dnešní Košicko-bohumínské dráhy. K jejímu uskutečnění došlo až koncem XIX. století, kdy byl už těšínským knížetem Karlův syn, Albrecht. Provoz na trati byk zahájen v roce 1872. V té době byl Josef Kalchberg rakouským ministrem hospodářství, a právě s jeho pomocí se podařilo provoz na nové trati zahájit. Vyřešil i složitý problém výstavby tratě v oblasti Jablunkovského průsmyku. Dodnes se proto jablunkovským tunelům říká kalchberg I. a kalchberg II.

Další jeho doporučení se týkalo centralizace hutní výroby Těšínské komory do Třince. Jednalo se zejména o přesun Bessemerovy ocelárny z Karlovy hutě a válcovací trati z Ustroně. Tato centralizace proběhla v letech 1877-78. Vznikl tak nový hutní komplex, který byl pojmenován „Císařskou hutí“ nebo „Huť císaře Františka Josefa“. Slavnostního zahájení provozu v roce 1880 se císař osobně zúčastnil a podepsal se do nové založené pamětní knihy. Technologická část, která byla přesunuta z Ustroně, byla pojmenována po manželce knížete Albrechta jako „Hildegardina huť“. Schéma celého komplexu je zřejmé z přiloženého plánu v dané době. Na schématu je vidět i sociální rozměr železáren, např. dělnická kolonie v části Borek.

O tom, že Ludwig Hohenegger byl ve své době uznávaným geologem a organizátorem báňského a hutního průmyslu až do konce svého života svědčí i průběh jeho pohřbu, který se konal 25.8.1864 v Těšíně. V německém týdeníku Silesia, který vyšel v Těšíně v září 1864, vyšla podrobná zpráva o jeho pohřbu: *Krátce předtím, než smuteční průvod vyšel, objevil se císařský komisař s vysokým vyznamenáním – rytířským křížem Řádu Františka Josefa, uděleným posmrtně. Vyznamenání bylo připevněno na rakev a pohřební průvod vyšel od bytu zemřelého. V čele průvodu kráčel v hornické uniformě s vytaseným mečem arcivévodský hormistr Fallaux, žák zemřelého. V průvodu šlo 1200 lidí, 4 hornické kapely a pohřeb v ulicích sledovalo celé město. Po pohřbu zazněla smuteční píseň, byla za trojitého hornického pozdravu „Zdař Bůh“ rakev spuštěna do hrobu.*

Centralizace hutních provozů si vyžádala i nové správní uspořádání. Podle tehdejších zvyklostí nevznikla jedna huť s jednotným vedením, ale několik víceméně samostatných hutí podřízených přímo Těšínské komoře. Došlo také k výraznému technologickému zlepšení. Byla vybudována koksovna, vysoké pece, ocelárny a válcovny. V Karvině byl zakoupen důl Gabriela a otevřen nový důl Hohenegger.

Posledním těšínským knížetem se stal Albrechtův synovec Bedřich, který byl rodinou svého strýce adoptován. Jako rakouský arcivévoda a polní maršál byl v letech 1914-1917 vrchním velitelem rakouské armády. Pravidelně alespoň jedenkrát ročně navštěvoval svoje statky a hospodářství, tedy i hutě. Petr Bezruč ho ve Slezských písních označuje za „markýze Gera“. Jeho sídlem byl palác v Těšíně, a také ve Vídni a dále rovněž zakoupil Grasalkovičův palác v Bratislavě, dnes sídlo prezidenta Slovenské republiky. Těšín se snažil přiblížit Vídni, v místním hovorů byl také nazýván „Malá Vídeň“. A tak v letech 1911 byla zavedena dokonce i tramvajová linka s rozchodem kolejí 1m.

V roce 1905 byly všechny báňské a hutní závody Těšínské komory prodány Pozemkovému úvěrnímu ústavu ve Vídni, který založil Rakouskou báňskou a hutní společnost se sídlem v Vídni. Tato společnost se postupně stala součástí železářského kartelu čtyř nejvýznamnějších společností, které dále tvořily Vítkovické důlní a hutní těžiřstvo, Pražská železářská společnost a Rakouská alpinská montánní společnost.

Pražská železářská společnost byla založena v roce 1857 spojením firem, mezi nimiž bylo i Kladenské

kamenouhelné těžířstvo a Kladenská železářská společnost.

Rakouská alpinská montánní společnost vznikla roku 1881 jako konsolidace rakouských železářských aktivit. Spojovala těžbu uhlí a železářny ve Štýrsku a v Rakousích. V Ostravsko- karvinském revíru zakoupila důl Václav (Alpinka). Cílem bylo soustředění výroby do míst s dobrým železničním spojením. Mezi hlavními závody je nutno uvést i huť v Donavitz, která je dnes součástí rakouské společnosti Voestalpine.

Jaroslav Raab

Portrét Ludwiga Hoheneggera (1807-1864)

<https://www.ocelarskaunie.cz/kralovna-ocel-iii>